

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. I. T.

Megjelen havonként.

November i.

Ára évenként 1 frt 15 kr.

Tartalom: Levél Párisból. Dr. Dezső Béla, — Az Archaeologia az 1878 ki párisi közkiállításon. III. — Könyvismertetések: Gooss C. Die röm. Lagerstadt Apulum, — Reissenberger L. Die siebenb. Münzen des freih. Sam. v. Brukenthalsehen Museums in Hermannstadt, — Hunfalvi Pál. A rumun nyelv. — Adományjegyzék.

Levél Párisból.

1878. október első fele

T. szerkesztő ur!

Szíves engedelmével pár sorban, rövid közlésben méltatni akarom Párist és a párisi kiállítást az állattanra vonatkozólag

A mi magát a kiállítást illeti e tekintetben; az nem sok újat, és ismeretlent semmit sem nyújt.

A műszerek közül kiemelek egyet, a gazdák számára szerkesztett mikroszcopot, mely a gazdasági növényekben és czíkkékben élősködők felismerésében szolgál eszközüül. Szerfelett praktikus szerkezetű, minden egészséges eszű gazda felhasználhatja saját érdekében. Ára 3—4 frank. Szerkezete: egy 10—15 cm. hosszú rézhengerben betett lencserendszer, melyre egyszerűen csak reá kell hinteni vagy kenni lehető kis mennyiségben a vizsgálandó anyagot. Nagyítása 60—100-szoros.

Még két tárgyat kell kiemelnem:

Egy strucz-családot, kitömveter mézes környezetében; ez valóban szép. Továbbá az erdélyi muzeum-egylettől kiállított barlangi Medve (*Ursus spelaeus*, Blmbch.) csontvázát. Ez az előttem ismeretesek közt a legszebben van kiállítva. Ehhez a szaktanulmányt nekem volt szerencsém írni s így természetesen, egy okkal több vezetett a gondos megfigyelésre. Van még egy példány Stuttgartban és kettő itt Párisban a Musée d'anatomie comparéban. Legszebb az erdélyi muzeum-egyleté.

Nagyon melegen ajánlhatom minden állatbuvárnak, ha csak lehet bármely áldozattal látogassa meg Párisban a Jardin des Plantes-t s főképen az itt elhelyezett Musée d'anatomie comparée-t.

Néhány nap alatt a Jardin des Plantes-ban kimondhatatlan gyönyörűséggel nagy becsű tanulmányozást vittem véghez, s e néhány nap számtalan összefüggésre adott nekem felvilágosítást, teljes és biztos tudást. Bátran mondhatom: Berlintonl Triestig, Kolozsvártól Párisig pontosan ismerem az állattani nevezetesebb szakintézeteket, de a Musée d'anatomie comparée méltó nagy mestereinek kezéhez és híréhez.

Maga a Jardin des Plantes Páris egyik leglátogatottabb és leggyönyörűbb sétahelye s benne vannak a legjelentékenyebb természetrajzi gyűjtemények. Növénykert, mely sokkal szebb és értékesebb, mint az állatkert, a túltömötten gazdag összehasonlító bonczatani muzeum, mely a világ egyik legnagyobbszerű és leggazdagabb intézete. Nem is csoda, hisz a tudomány legderekább férfiai, Buffon, Winzlow, Jussieu, Fouchroy működtek ez intézetben és szerezték meg európai hírnevét, melyet méltán megérdemel.

Az intézet igazgatóságát 1792-ben Bernardin de Saint-Pierre vette át, ki az állatkertet alapította. A könyvtár 1794-ben nyílt meg. I. Napoleon jelentékeny ajándékai szerfelett gazdagították az összehasonlító muzeumot 1804-ben. 1805-ben Humboldt Sándor ajándékozta meg e muzeumot az Amerika forró övi vidékeiről hozott növénygyűjteményeivel, melyekben 300 példány addig ismeretlen növényfaj is volt az ismereteseken kívül. Cuvier és Geoffroy Saint-Hilaire is ez intézetben tanítottak. 1814-ben a Humboldt gondoskodása mentette meg ez intézetet, menyinyben közbenjárására ez intézetet az ellenséges csapatok nem bántották.

Valóban a Musée d'anatomie comparée a zoolog temploma.

Megemlítést és elismerést érdemel a Jardin zoologique d'acclimatation a Bois de Boulogneban hasznos nem európai állatok honosító kísérleti helye.

A ki először megy Párisba, annak nem csak a kiállítás új és sok gyönyörűséget nyújtó, de egész Párist kiállításnak kell nevezni a kellemes párisi élet levén annak fénypontja

A viszontlátkozásig tisztelettel

Az Archaeologia az 1878-ki párisi közkiállításon.

III.

E szobrocskák — a legmagasabbak legfőlebb 40–45 centiméternyiek, de az ekkorák már ritkák — agyagból készültek, és kívülről élethíven voltak színezve; a színezés ugyan nagyobbára lekopott vagy leázott, de még mindig maradt anynyi nyoma, hogy az egésze lehet következtetni, sőt egy némelyiken tetemes része a színezésnek elég élénken megmaradt. A mi első pillanatra feltűnik rajtuk, az az idomok ép és éles volta, a mit alkalmasint a már természeténél fogva is kitűnő jó anyag gondos kikészítésének, részben a színezés védő borítékának köszönhetni. Egy némelyik oly ép, oly friss, hogy hihetetlennek látszik ezer évet jóval felülmúló koruk.

Nincs semmi szükség valami különös régészeti szaktudományra vagy kiválóan kimivelt műértőségre. A kinek csak némi fogékonysága van a szép iránt, azt okvetetlenül megragadja e szobrocskák szépsége, megdöbbeneti az a bámulatos tökély, az a magas foku műtani ügyesség, az a költői felfogás, a mely nyilatkozik e kicsiny emberalakok előállításában. Akár a meztelen alakokat, akár a ruhásokat szemléljük ugyanaz a művészi ihlettség nyilvánul felfogásban és kivitelben egyaránt, és oly gyönyörűen egyesül az élethűség az eszményítés követelményeivel, hogy a színezés nem csak nem zavarja a hatást, hanem kiegészíti és emeli. Megengednek kegyes olvasóink, ha adott ígérötünk ellenére egy kissé részletezünk. Itt az egyik szekrényben egy csupa életet lehellő csoport: a pókhasu Szilénosz, nem az a rút, elázott és józan állapotában is álmos, vén, részeges, rézoru korhely, hanem az a kedélyes, jó kedvű, inkább felvillanyozott, mint elalélt öreg, a ki, ha egy pohár jó bort ivott, kedves czimbora, hogy szintugy elképzéljük, mily jóízűt terécselnénk el magunk is véle a kancsó mellett, mily szívesen kacagnánk vele a borkedviben kitalált, ha nem is éppen legszaloniasabb, élcein: ez a Szilénosz ölibe vette a kicsiny Dionüoszt. Az istenfióka egy köpczös, posgás gyermek, tele gödröcskével; csak hogy éppen most siró kedvében van, az az, az igazat megvallva, ordít, a hogy csak kifér a torkán, és a mellett rugdalózik a kövér kicsiny lábával. Nyilván ihatnék, és az öreg ugy néz rá, mintha azt mondaná: „hiszen fiacskám, bort adhatnék, de az tán még nem neked való.“ Egy csepp harag sem látszik az öreg arczán, inkább oly formán néz a rakoncátlan kis portékára, mint ha azt gondolná, hogy csak ordíts fiacskám, majd megúnod! Ezek meztelen idomok. De nézzük itt ezt a kacér ifju hölgyet. Hosszu uszályos rózsaszínü ruhája alól elől egy piczi láb hegye kandikál ki, köpenyforma kék felöltőjét a

bal kéz fogja össze a keblén, a jobb a levélforma legyezővel le van eresztve az oldalán; a fiatalság zománczában tündöklő arcz kaczerül balra fordul, és gondosan fodorított rőt haján egy gomba alakú sárgás kerek (szalma?) kalap ül. Az egész benyomás az, hogy az ember egy divathölgyet lát Tanagra főutcáján vagy sétányán lépegetni, a ki annak érzetében, hogy tükre nem hizeleg, és hogy nem csupán varrónője érdeme, ha ruhája jól illik a testére, mintegy felhívni látszik a sétáló közönség figyelmét magára és toilettéjére. Megindulhatna rögtön a Boulevard des Italiens-en, nem mondaná senki, hogy ruházata, magatartása, járása idegenszerű, szokatlan vagy feltűnő.

És ily szobrokat hoztak Tanagrából ezrivel. Hiszen csak itt a teremben is áll egynehány száz, még pedig a válogatotja.

De nem csak szépségökben van e szobrocskák bece. Régészeti szempontból tán még érdekesebbek mint műtörténelmiből. Éppen a nem mythologiai alakok, ezek a jelmezes színészek, ez a kis lányka, a ki a kakassal játszik, ez a serdülő ifju, a ki gazdája után viszi a fürdőbe az olajos kancsócskát és a bőrvakarót, ez a kapócsonttal mulató leányka: mindenik ad egy egy felvilágosítást egy egy régészeti kérdésre. A ne továbbja azonban a kecsességnek, az az egész sorozat Erosz a legkülönbözőbb állásban, majd magára, a mint egy madár után kap, a mely éppen el akar repülni, vagy a megfogott kis madarat szabadon bocsátja, majd Pszychével játszva, majd az anyjával enyelegve stb. stb.

Valóban örömmel vesszük éppen most hírét hogy Kekulé R. kiadja a tanagrai szobrocskák képeit. Oly mű lesz az, a mely minden könyvtárnak díszére fog válni, de oda fog illeni akármely magán díszterem műalbumai közé is. (Ára 60 márka.)

Egészen más irányban, noha nem kevesebb erélylyel, vonják magokra a figyelmet ugyan e teremben a dodonai bronz tárgyak, a melyeket Carapanos ur állított ki. Szobrocskák (emberi és állati alakok), csatok, tükrök, edények, háromlábú és más állványok, mindenféle ékszer, fegyverek, és mindenféle szerzőszámok. El lehet fáradni a szemlélésben, de mindent meglátni nem. Szerencsére a tulajdonos, a ki maga vezette az ásatásokat, ismertette eredményeit „Dodone et ses ruines“ czimű művében. Ugy látszik Schliemann-féle szerencsével bukkant rá a janinai tó partján fenmaradt romok közt a Zeüsz Dodonaosz temploma szentélyére; a honnan 1875 óta folytatott ásatásaival kiszedte azt a roppant sok fogadmányi tárgyat, a melyet hihetőleg a jóslatokért folyamodók adományoztak volt a templomnak.

Érdekes e szekrény mellett egy márványszobor, a mely állítólag a halikarnaszoszi híres Mauzoleum-ból való.

Mindjárt a következő szekrényben egy gazdag gyűjtemény mindenféle alaku ókori üvegedény van kiállítva. Az üveg többnyire opalizál, de az alakok és idomok rá vallanak a görög művészet legjobb kora tiszta és nemes ízlésére.

Mondanuuk sem kell, hogy e teremben, a mely az ókori régészet embere előtt méltán gyöngye a régészeti kiállításnak, az eddig említett ujdonságok mellett, a már régebben ismert régészeti tárgyaknak is megvannak méltó képviselői. A Dzialynszky grófnő görög cserépedényei, akár az idomokat, akár a rá festett díszítményeket, akár a rajtok levő feliratokat vegyük szemügyre egyaránt nevezetesek és kitűnők.

A görög művészetnek minden korából vannak itt mutatványok, s ha egy némelyike csupa töredék is, mint az Athenéből került Bacchus és athleta fejek, még is megbeesülhetetlen értékű mutatványai a görög művészet zsongái körének.

Végzetlenül jól esett nekünk, hogy a folyó év tavaszán Polgárdon lelt ezüst triposz-töredék is itt pompázott az egyik üveges szekrényben, más ezüst régiségek közt.

Lehetetlen apróra előszámlálni az ide gyűjtött tárgyak egész sokaságát; hiszen, ha az embernek módja lett volna egyedül bezárkozni e terembe, két hét kellene csupán a leltározásra; egy leíró lajstrom készítése hónapokat venne igénybe.

Nem kevésbbé gazdag és érdekes mint a régiségek kiállítása e teremben az itt kiállított éremgyűjtemények sora. Rendre véve a következők: a) egy gyönyörű gyűjtemény ósrómai rézpénzekből (aes grave); b) egy sorozat római arany pénz Sullán kezdve, c) egy roppant gazdag gyűjteménye ó frank (merovingi) aranypénzeknek, d) a dodonai régiségek gyűjteményét kiegészítő sorozata az érmeknek és feliratos lemezeknek, a melyek részint üzleti és jogi oklevelek, részint pszefizmák, részint fogadalmi és felajánló iratok, és ólomlapokra vésett kérelmek a dodonai jósdához.

Következik még egy szép metszett kő gyűjtemény Cam eo és intaglio; a Parthenon homlokzatáról 1686-ban letört victoria-fő Phidias műve, a palestrinai cista, egy sereg római és görög ékszer és pénz mindenféle fémből és végre a kiállítás egyik legszembeötölőbb nagy darabja, egy négykerekű bronz kocsi a melyet Salonában a Diocletían palotája romjai közt találtak.

A most következő harmadik termet egészen elfoglalja egy magán gyűjtemény, a Gréau féle. Az ember nem tudja, mit bámuljon itt inkább. Azon-é, hogy egy magán-embernek módja van ily gyűjtemény egybeszerzésére, vagy azon, hogy ily gazdag embernek hajlama és kedve van és a mi több elég szakismerete és műzslése volt, hogy így kiválogassa gyűjteménye tárgyait, vagy végre és ez tán a legbámulatosabb, hogy e gazdagságnak,

e nemes hajlammak és e kitünő műértelemmek anynyira kedvezett a szerencse a műreemek felkutatásában és megszerzésében. Mert a mi e gyűjteményt kiválóan jellemzi, az, hogy darabjai egyről egyig bámulatosan épek, szépek és nagy értékűek ugy anyag mint műbecs tekintetében

Ha valahol, itt véghetetlenül bajos egyes darabokat kitüntetni; valósággal bételjesedik, hogy mindenik kitünő, tehát egy sem! Mégis feltűnik az egyik szekrényben az a díszedény, a mely egy tömlőn guggoló szőlőmivest vagy szüretelőt ábrázol; evvel szemben egy elragadó szépségű csoport cserépből, a mely Amort és kisérétét ábrázolja, és ugyan e szekrényben Oediposz és Antigone hasonlólag cserépből, egy valósággal eszményi tökélyű remekmű. Gréau ur tanagrai szobrocskákat is szerzett, és képzelhetni, hogy valamint nem fukarkodott az árban, ugy ki is tudta válogatni.

Minthogy itt magángyűjtemény van kiállítva, nincs mit csodálkozni, hogy a tulajdonos műizlése nem szorítkozoít csupán ókori reemek gyűjtésére, és hogy itt az ókor művei közt találunk egy 1579-ben Gentil Ferencztől készített művet, a mely a boldogságos szűz kimulását ábrázolja, és a mely eredetileg a troyes-i székesegyház számára készült.

A negyedik terembe lépve a középkorban találjuk magunkat. Itt legelőbb a jobbról álló első szekrény meg van töltve merovingi koru tárgyakkal mindenféle anyagból és alakban; bronz, cserép- és üveg edények, ékszerek és fegyverek, az utóbbiak vasból, többnyire sírokból és temetőkből.

A következő szekrényben Troyes városa muzeuma kiállította a Pouani (Aube dép.) porondbányából 1842-ben került nagyszerű arany-leletet, a mely részint ékszerekből részint fegyverekből áll, és a melyben legnevezesebb egy HEVA feliratu gyűrű. E szekrény felett van egy csúcsos sisak vasból és aranyból, a Vézéronces-i csatáról, a melyen 524-ben a burgundok Godomar alatt tönkre tették a Frankokat, a kiknek vezére Chlodomir a Clovis fia maga is elesett.

Itt ismét találkozunk felette becses éremgyűjteményekkel, az egyik mutat bé nyugateuropai érmekeket a nyugatrómai birodalom felbomlásától Nagy Károlyig, a második a Carolingiak érmeit, a harmadik a kereszties hadak vezérei és más keresztény fejedelmek által keleten veretett pénzeket.

A mint tovább beléhaladánk a középkorba, szemünk előtt folyt le az az átmenet, a melyet helyesen csak is ily gyűjtemény folytonos szemlélése mellett lehet felfogni és átérteni. Az ókori művészet ihletét veszi képzelődése szabad röptéből. Hitregéje a természet jótékony vagy félelmes ereinek, az emberi erények és bűnök személyesítéseiből alkotván természet fölötti lényeit, a

művészet erkölcsi fogalmak anyagi formába öltöztetése körül fáradozván; a hol a vallásnak és a vallásos érületnek szolgál, a természet adta idomokat eszményesítés által igyekszik kivetköztetni mindennapiságából, és a lehető tökélyre törekszik, hogy az anyagot mintegy átszellemítse. E tökélyt legtermészetszerűbben feltalálni véli a szép netovábbjában, és ezért ez a cél, a melyet megközelíteni igyekszik aztán a világi czélokra szánt készítményeiben is. A haladó mivelődés azonban gyarapítja a jólétet, és ez által szaporítja a követeléseket. A valódi természet eszményítésében a szép netovábbját kereső képzelődés, semmi háborító befolyásnak sem levén kitéve, hamar eléri emberi volta által kijelölt határát, és evvel egyszersmind tökélyének is legmagasabb fokát, és minthogy a szaporodó követelés mégis tovább haladásra ösztönzi, kezdődik a tultengés. A szépet felváltja a czifra, a gazdagságot a tulterhelés, a művésziességet a mesterkélés, és megindul feltartóztatlanul a hanyatlás, és a sülyedés mind addig tart, a míg az emberiség egész életén uralkodó alapeszmék lényegökben ugyanazok maradnak. Mihelyt ezek oly gyökeresen megváltoznak, mint a hogy a kereszténység fellépése megváltoztatta, megkezdődik a visszahatás a művészetre is. A keresztény alaptanok szigora legelőbb is a fényűzés tulcsapongásait küzdi le, és az egyszerűséghez való visszahatás. a mely magában véve helyes irány és csak jótékonyan hathat a művészetre, éppen azért, mivel visszahatás, maga is tul csapong a határon, és ascetismusra vezet, a mely éppen oly ellensége a valódi művészetnek, mint a czifrázkodó fényűzés. Szerencsére a népvándorlás új nemzetekre ruházta át a vezérszerepet, a melyeknek művészeti multjok nincs, nem is kellett tehát küzdeniök egy mult hanyatlás izlésrontó emlékei ellen.

De egy más körülmény is folyt bé. Arra az egész világról összehordott roppant gazdagságra, a mely a keresztény első százaiiban elárasztotta volt Romát, a népvándorlás lezajlása után általános szegénység következik, a mely legjellemzőbb kifejezését találja a nemes fémek roppantul felszökken értékében, illetőleg, a mint rendesen kifejezni szokták, az általános olcsóságban. Ennek a szegénységnek kiváló befolyása volt az anyagok válogatására. A szobrászat a drága márványok helyett fából alkotja műveit, fatáblára festenek a képirók, és a hol nincs szoros értelemről vett ékszerről szó — a melyben még mindig szerepel a nemes fém és a drága kő és ezek kísézője a színes zománcz — a vas lép előtérbe a bronz rovására. Megváltozik a harczászat rendszere és evvel a fegyverek alakjai és méretei, és egy bizonyos időben a kovácosság — a melytől a lakatos és fegyverkovács mesterségei még nem váltak volt külön — a szó szép értelmében tekintélyes állást foglal el a műiparban, főleg

a germán világban. E változásokkal párhuzamban a 14-ik száz végeig keleti befolyások alatt változott sajátosságos műzléssel tartja fenn magát a keletrómai birodalomban az ókor szakadatlan hagyománya.

A művészet és müipar fejlődése és hanyatlása történelmét beszélük el a régészeti tárlat kiállítványai körülbelöl úgy a hogy fennebb a rendelkezésünkre levő tér aránya szerint vázoltuk. Reméljük a szives olvasó megbocsát az elmélkedő kitérésért. Most haladjunk tovább.

Legközelebről látunk egy szekrényben egy sorozat kovács munkát, zárt. ajtóverőt, kilineset vasból, gyönyörű tiszta munkák; egy pár nyílpuska, egy pár faragvány elefántagyarból. Feltünő egy Szent Katalin (fa szobroeska) és egy dombormivű genrekép (tán szerelmi kaland?) egy fa táblán, a mely valamely ajtónak vagy székhátnak lehetett alkatrésze a XV százból.

Kiváló figyelemre méltó a felfogás tisztasága egy régi Krisztus szobron (XII száz?) fából és színezve; hasonló színes fa-faragványok még a kivezető ajtó mellett egy Szt. Márton a mint köpenyét megosztja a koldussal, és egy b. szűz látogatása.

Ismét következük egy szekrény vegyes tartalommal. Minket benne leginkább érdekelt egy sulymérték gyűjtemény (bronzból) és egy pár vasszekrényke; van továbbá pedum, szobroeska, szekrényke stb. elefántagyarból igen szépen faragva.

A tárgyak sokasága és változatossága itt már oly nagy, hogy egyes darabok említésével alapos tanulmány és összehasonlítás nélkül igen könnyen megesik, hogy éppen az említésre legméltóbbat mellőzi az ember, és kevésbbé nevezeteseket tüntet ki. Így, például, hiszszük, hogy az itt látható elefántagyarművek közt sok nevezetes mű van; de mi a müncheni nemzeti muzeum friss emlékeivel kevésbbé voltunk fogékonyak irántuk; de azért az a három szekrényke keleti ízlésű aranyozott bronz foglalásaival, a mely állítóla; a XV százban egy burgundi herczegnő tulajdona volt, még sem kerülte el figyelmünket.

Az egyházi régészet barátjai számára sok érdekes darab kínálkozott már e teremben is; névszerint e y szekrény mise-mondó ruha, hímzés és drága régi szövötdarab. Említésre méltó még egy festett faszobor a XV százból (egy ülő katona) az alak sajátosságos magatartásaért, és a színezésért.

Asztali szekrényekben van egy gazdag ékszergyűjtemény a VI—IX száz mutatóványaiából, egy gyönyörű pecsétnyomó-gyűjtemény, a mely kiváló gonddal van kiállítva. Ott van maga az eredeti pecsétnyomó, melllette a rajza, és végre a lenyomata viaszban.

Nagyszerű a kiállított kéziratok sorozata. Didot állított ki egy pompás képekkel ekeskedő imakönyvet és egy zsoltárt a

XIII v. XIV százdból, egy gyönyörű imakönyvet V. Károly (francia király) könyvtárából, és egy nagyszerű misés könyvet, a mely állítólag Talbot Jánosé (a nagyhirű angol vezéré) volt.

A roueni könyvtár küldeményei közt nevezetes egy Aris-toteles fordítás (francia a XV százdból) és egy ugyanazon korból való krónika elragadó szépségű és nagy fontosságú miniatúr festvényekkel, az akkori viseletek érdekes mutatóványaiért.

A francia képviselőház könyvtárából is van egy egész szekrényvel XV százbeli kézirat: egy Bezanconi misemondó könyv, egy pompás példánya a „Roman de la Rose“ című nagy híru allegoricus szerelmi költeménynek, egy Livius és egy Ovidius fordítás, és a pápák krónikája V. Károly egy autographjával.

Régibb iratok vannak még a Troyes városa kiállítványai közt; névszerint egy X százbeli evangeliomos könyv, egy XI százbeli Szt. Benedek legenda, Szt. Jeromos „Speculum virginum“-ának egy XIII százbeli másolata, egy zsoltár, a melyet Vastag Lajos (VI) francia király fia Henrik adományozott a clairvauxi klostornak, és egy gyönyörű Missale Romanum.

Még két nagyszerű misemondó könyv vonja magára a figyelmet, az egyik Rouen városa tulajdona és az ottani székes-egyház kincséhez tartozik, a másik Firmin-Didot Ambró tulajdona és valamikor VI. Károly francia király és leánya Katalin angol királyné tulajdona volt. E két könyvvel ugyanazon szekrényben van egy említésre méltó ezüst pecsétnyomó, a mely Angolhoni Johanna toulousei grófnőé volt, és egyik oldalán ülve a másikon fennállva ábrázolja tulajdonosnőjét (XII száz.)

Nagyszerű a terem közepén szabadon álló szekrényben látható ezüst kereszt, a mely vésett domborművel és áttetsző színes zománczcal ékeskedik és egyike a legszebb és legremek-kebb olasz műveknek a XV százdból.

Még említsünk egy elefánt agyarból faragott pedum-ot, a mely állítólag a XI százdból származik; a nyele, a mely uj testamentomi jeleneteket mutat domborműben lehet abból a korból, de a görbülete voluta) szembetűnőleg újabb keletű.

A következő V. terem ismét egy magángyűjteménnyel, a Basilewsi-félével van elfoglalva.

Könyvismertetések.

Die römische Lagerstadt Apulum in Dacien von Carl Gooss. Ez értekezés, a mely a segesvári ág. hitv. gymnasium 1877/8-ki programjában és külön lenyomatban is megjelent, azt a feladatot tűzte maga eleibe, hogy a mai Gyulafehérvár és a Maros közt a római korban létezett jelentékeny